

14.9.2012

2400/2012/1283

Oikeusministeriö
Lainvalmisteluosasto

Oikeusministeriön 29.6.2012 päivätty lausuntopyyntö; OM 3/41/2012, OM004:00/2012

KESKUSRIKOSPOLIISIN LAUSUNTO HALLITUKSEN ESITYKSEN LUONNOKSESTA ESITUTKINTA- JA PAKKOKEINOLAINSÄÄDÄNTÖÄ TÄYDENTÄVÄKSI LAINSÄÄDÄNNÖKSI

Lausuntopyyntö

Oikeusministeriö on viitekohdassa mainitulla lausuntopyynnöllään pyytänyt Keskusrikospoliisilta lausuntoa hallituksen esityksen luonnoksesta, joka koskee esitutkinta- ja pakkokeinolainsäädäntöä täydentävää lainsäädäntöä (Oikeusministeriö, Selvityksiä ja ohjeita 42/2012). Luonnos liittyy sen kanssa yhdessä valmisteltuun poliisilakia koskevaan hallituksen esityksen luonnokseen.

Vuoden 2014 alussa voimaantulevia uutta esitutkintalakia ja uutta pakkokeinolakia ehdotetaan muutettavaksi. Lisäksi näihin lakeihin liittyviin lakeihin ehdotetaan tehtäväksi lähinnä teknisluonteisia muutoksia. Sellaisia ovat pitkälti myös esitutkinta- ja pakkokeinolakeihin ehdotetut muutokset.

LAUSUNTO

Keskusrikospoliisi lausuu asiaan liittyen seuraavaa:

Keskusrikospoliisi pitää esitettyjä muutoksia yleisesti ottaen käytännön toiminnan kannalta tarpeellisina eikä niihin sinällään ole mitään huomautettavaa. Hallituksen esityksen luonnoksessa muutettavaksi ehdotettujen lainkohtien perusteluissa on kiinnitetty erityisesti huomiota rikoksesta epäillyn aseman turvaamiseen.

Pakkokeinolain 8 luvun 20 §

Pakkokeinolain 8 luvun 20 §:n (Laite-etsinnän määritelmä) muutosperusteissa olisi perusteltua huomioida se, että esitutkintaviranomaisilla ei ole käytössään järjestelmiä, joilla esimerkiksi matkapuhelimien sisältöä voitaisiin tutkia siten, että ainoastaan ei-luottamuksellisiksi viesteiksi luokitellut tiedot tutkittaisiin. Kyseinen lainkohta jäisi siten puhtaasti käytännöllisistä syistä soveltamatta. Vastaava luottamuksellisten viestien rajaamisen ongelma syntyy käsiteltäessä kuvaviestejä, joiden osalta niiden sisältämät kuvat erotetaan varsinaisesta viestistä ja tallennetaan usein erilliseen kuvaarkistoon.

Pakkokeinolain 8 luvun 20 §:n tarkoituksena on suojata luottamuksellista viestintää. Käytännössä ei ole tarkoituksenmukaista, että luottamuksellisen viestin suojelemisen taso on riippuvainen viestinnän muodosta ja käytetystä tekniikasta. Myös vuoden 2014 alussa voimaan tulevan lain mukaan rikoksesta epäillylle saapunut kirje voidaan takavarikoida, mutta ei hänen

matkapuhelimeensa saapunutta viestiä. Laite-etsintä ei ole salainen pakkokeino, joten sitä koskevaan lainkohtaan ei ole perusteltua sisällyttää erityyppisten pakkokeinojen elementtejä.

Pakkokeinolain 10 luvun 3 §

Telekuuntelun käyttöedellytyksiä ehdotetaan laajennettavaksi siten, että mainittua pakkokeinoa voitaisiin käyttää myös lapsen seksuaalisen hyväksikäytön selvittämisessä. Keskusrikospoliisin näkemyksen mukaan telekuuntelun käyttöedellytysten laajentaminen tältä osin on perusteltua, koska näin huomioidaan lapsiin kohdistuvien rikosten erityinen asema ja korkea selvittämisintressi.

Rikoslakiin on vuonna 2011 lisätty rangaistussäännökset elinkeinoelämän vakavista lahjusrikoksista (RL 30:7 a §, törkeä lahjominen elinkeinotoiminnassa ja RL 30:8 a §, törkeä lahjuksen ottaminen elinkeinotoiminnassa) sekä lisäksi säännös törkeästä lahjuksen antamisesta kansanedustajalle (RL 16:14 b §). Mainittujen rangaistussäännösten rangaistusasteikko on vähintään neljä kuukautta ja enintään neljä vuotta vankeutta. Näitä elinkeinotoiminnan piirissä tapahtuneita törkeitä lahjusrikoksia tai törkeää lahjuksen antamista kansanedustajalle ei ole huomioitu esitetyn pakkokeinolain 10 luvun 3 §:n telekuuntelun edellytyksissä. Keskusrikospoliisi pitää erittäin tärkeänä, että myös näiden edellä mainittujen törkeiden rikosten selvittämisessä voitaisiin käyttää telekuuntelua. Kyseisiin rikoksiin liittyy pääsääntöisesti hyvin merkittäviä yhteiskunnallisia intressejä, joten niiden luotettava ja tehokas selvittäminen tulisi turvata.

Pakkokeinolain 10 luvun 6 §

Lupa televalvontaan voitaisiin esityksen mukaan myöntää myös silloin, kun on syytä epäillä teleosoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen tehtyä luvaton käyttöä, vahingontekoa, viestintäsalaisuuden loukkausta tai tietomurtoa, tai kun on syytä epäillä lapsen houkuttelemista seksuaalisiin tarkoituksiin. Keskusrikospoliisi katsoo, ettei televalvonta loukkaa luottamuksellisen viestinnän suojan ydinaluetta. Televalvonta on myös osoittautunut varsin toimivaksi pakkokeinoksi useiden eri rikoslajien esitutkinnassa. Lisäksi Keskusrikospoliisi painottaa sitä, että edellä kuvattujen rikosten esitutkinnassa televalvonnan merkitys on korostunut ja usein lähes ainoa mahdollisuus selvittää kyseessä olevia rikoksia.

Pakkokeinolain 10 luvun 56 §

Keskusrikospoliisi pitää sinänsä perusteltuna nyt esitettyä ylimääräisen tiedon käyttöalan laajentamista. Telekuuntelulla, televalvonnalla, tukiasematietojen hankkimisella ja teknisellä tarkkailulla saatua niin sanottua ylimääräistä tietoa saisi uudistuksen jälkeen käyttää *rikoksen selvittämiseen* myös, jos rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on *vähintään kaksi vuotta vankeutta* ja jos ylimääräisen tiedon käyttämisellä voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen selvittämislle.

Mainittu korjaus on sinänsä oikeasuuntainen, mutta ehdotettua kahden vuoden rajausta tulisi arvioida uudelleen. Poliisi tutkii ja selvittää vuosittain suuren määrän rikoksia, joiden rangaistusmaksimi jää kahden vuoden ra-

jan alapuolelle (muun muassa perusmuotoiset anastusrikokset ja kätke-
rikokset). Näillä rikoksilla on lähtökohtaisesti asianomistaja. Jos ylimääräis-
tä tietoa voidaan näiden rikosten osalta käyttää rikoksen selvittämisen si-
jasta ainoastaan tutkinnan suuntaamiseen, on vaarana, että nämä rikokset
jäävät selvittämättä. Lopputulos olisi asianomistajan oikeuksien kannalta
ongelmallinen, koska syntyisi tilanteita, joissa esimerkiksi tietystä omai-
suusrikoksesta on olemassa näyttöä, mutta poliisin saamaa ylimääräistä
tietoa ei voitaisi käyttää kyseisen rikoksen selvittämisessä.

Ylimääräisen tiedon hyödyntämiseen ehdotettu rajausta johtaisi käytännössä
myös siihen, että asiaan liittyvää ylimääräistä tietoa ei voitaisi käyttää esi-
merkiksi sellaisen rikoksen selvittämiseksi, jonka tutkintaan olisi lain mu-
kaan mahdollista saada televalvontalupa. Tästä esimerkkinä on rikoslain
20 luvun 8 b §:ssä kriminalisoitu lapsen houkutteleminen seksuaalisiin tar-
koituksiin (enimmäisrangaistus yksi vuosi). Ottaen huomioon rangaistus-
säännöksellä suojattava oikeushyvä ja viranomaisten voimavarojen teho-
kas kohdentaminen olisi perusteltua, että myös muun muassa näissä tilan-
teissa tietoja voitaisiin käyttää rikoksen selvittämiseen tarvitsematta hank-
kia näyttöä uudelleen ja muulla tavalla.

Edellä mainittujen seikkojen vuoksi 10 luvun 56 §:ssä mainittu raja tulisi
asettaa kahden vuoden sijasta kuuteen kuukauteen, koska rikosten tehok-
kaan torjunnan kannalta olisi hyvin epätarkoituksenmukaista, että poliisin
laillisin keinoin saamaa tietoa rikoksesta ei voitaisi käyttää kyseisen rikok-
sen selvittämiseen.

Ylimääräisen tiedon käyttämisestä *näyttönä* päättäisi tuomioistuin pääasian
käsitteilyn yhteydessä. Vahvistetun 1.1.2014 voimaan tulevan pakkokeino-
lain 10 luvun 56 §:n 1 momentissa ei ole tällä hetkellä määritelty ylimääräi-
sen tiedon käyttämisestä päättävää tuomioistuinta eikä ajankohtaa, jolloin
kyseinen päätös tehdään. Keskusrikospoliisin näkemyksen mukaan ehdo-
tettu muutos on yksiselitteinen ja varmistaa sen, että oikea tuomioistuin te-
kee ratkaisun oikea-aikaisesti.

Kyseiseen lainkohtaan ja ylimääräisen tiedon käyttöön liittyen Keskusrikos-
poliisi kiinnittää huomiota hallituksen esityksen luonnoksen sivulla 31 todet-
tuun seikkaan:

*” Sen enempää perustuslakivaliokunnan lausunnossa kuin lakivalio-
kunnan mietinnössäkään ei käsitellä tarkemmin sitä, missä vaihees-
sa ja millä tavalla tuomioistuimen päätös hankitaan, jos se on saa-
tava ylimääräisen tiedon käyttämistä varten. Epäselväksi jää myös,
minkälaisesta ”käyttämisestä” on kysymys. Kantaa ei oteta myös-
kään siihen, minkä perusteiden mukaan tuomioistuin asian ratkai-
see ja minkälainen harkintavalta (minkä perusteiden mukaan tapah-
tuva) tuomioistuimella on päätöksenteossa.”*

Keskusrikospoliisi korostaa, että ylimääräisen tiedon käytettävyyssprosessil-
la on suuri merkitys esitutkinnan toteuttamisen ja tuloksellisuuden kannalta.
Keskusrikospoliisin näkemyksen mukaan nykyisin käytössä oleva menette-
ly, jossa esitutkinnassa asiasta neuvotellaan syyttäjän kanssa ja syyttäjä
päättää, käyttääkö tietoa todisteena vai ei ja myös esittelee ja esittää todis-

teen oikeudessa, on edelleen käyttökelpoinen ja johtaa asianosaisten kannalta parhaaseen lopputulokseen.

Keskusrikospoliisi kiinnittää huomiota myös siihen, että hallituksen esityksen luonnoksessa on varsin laajasti perusteltu rikoksesta epäillyn oikeuksia. Asianomistajan aseman turvaamiseen ja oikeuksiin on viitattu varsin lyhyesti esityksen sivulla 30:

” Syytä on vielä todeta, että huomiota ei voida myöskään kiinnittää pelkästään rikoksesta epäillyn oikeuksiin. Rikoksilla yleensä loukataan asianomistajien perus- ja ihmisoikeuksia, mikä on rikosten selvittämismahdollisuuksia arvioitaessa otettava huomioon.”

Pakkokeinolain 10 luvun 60 §

Vuoden 2014 alusta voimaan tulevan pakkokeinolain salaisten pakkokeinojen käytöstä ilmoittamista koskevia säännöksiä ehdotetaan täydennettäväksi koskien tilanteita, joissa pakkokeinon kohteena olleen epäillyn henkilöllisyys ei ole vielä selvillä ilmoittamista koskevan määräajan tai ilmoittamisen lykkäyksen päättyessä. Näissä tilanteissa pakkokeinosta olisi ilmoitettava kohteelle kirjallisesti ilman aiheetonta viivytystä henkilöllisyyden selvittyä. Keskusrikospoliisi katsoo, että edellä mainittu kirjaus täydentää perustellusti 1.1.2014 voimaan tulevan pakkokeinolain 10 luvun 60 §:ssä määriteltyä pakkokeinon käytöstä ilmoittamista. Samassa yhteydessä esitetään täydennettäväksi vastaavasti oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain eräitä säännöksiä.

Edellä mainitun muutoksen lisäksi esitykseen ei ole kuitenkaan sisällytetty muutosehdotusta valeostoa, peitetoimintaa ja tietolähdetoimintaa koskevaan ilmoitusvelvollisuuteen, vaikka Sisäasiainministeriölle on toimitettu muun muassa lakipakettia koskevan salaisia pakkokeinoja käsittelevän työryhmän varsin kriittinen muistio. Muistiossa on tuotu esille ne konkreettiset ja todelliset seuraukset, joihin ilmoitusvelvollisuus tulee käytännössä johtamaan. Lainvalmistelusta on alun perin puuttunut ja puuttuu edelleenkin kansainvälinen vertailu siihen liittyen, mitä ilmoitusvelvollisuudesta on muissa maissa säädetty. Tämä vaikeuttaa ilmoitusvelvollisuutta koskevan kysymyksen arvioimista sekä kansallisen lainsäädännön että erityisesti kansainvälisen yhteistyön näkökulmasta. Mainittua asiaa olisi perusteltua arvioida uudelleen erityisesti edellä mainitussa muistiossa esitettyjen näkökohtien ja kansainvälisen vertailun näkökulmasta.

Keskusrikospoliisin päällikkö
Poliisineuvos

Rauno Ranta

Rikostarkastaja

Pirkka Kuusela